Työehdot/Björkbacka 5.5.2025

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 29.4.2025

U 13/2025 vp

U 13/2025 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final)

Euroopan komissio julkaisi 26.2.2025 EU:n kestävyyssääntelyä koskevan Omnibus I –esityksen, joka sisältää muutoksia kestävyysraportointi- ja yritysvastuudirektiiviin sekä taksonomia- ja hiilirajamekanismiasetuksiin. Esityksen julkilausuttuna tavoitteena on virtaviivaistaa ja yksinkertaistaa jo sovittua sääntelyä, mutta pitää samalla kiinni sääntelyn alkuperäisistä tavoitteista.

Komission muutosesitykset erityisesti yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevien esitysten osalta vesittävät säädösten alkuperäiset tavoitteet eivätkä ole suhteessa niihin johdonmukainen kokonaisuus. Lisäksi muutokset lisäävät vastuullisesti toimivien yritysten hallinnollista taakkaa ja oikeudellista epävarmuutta.

Suomen hallituksen eduskunnalle antamassa esityksessä etupäässä kannatetaan komission esittämää Omnibus I- pakettia.

Eduskunnan ei pidä Suomen hallituksen esityksen mukaisesti antaa tukea komission esitykselle, vaan vastustaa sitä erityisesti kestävyysraportointia ja yritysten asianmukaista huolellisuutta koskevien heikennysesitysten osalta.

EU:ssa toimivat yritykset ovat riippuvaisia globaaleista arvoketjuista. Yritysten vastuullinen toiminta kaikilla talouden aloilla mahdollistaa sen, että Euroopan unionin kestävyystavoitteissa onnistutaan. On myös yritysten edun mukaista suojella ihmisoikeuksia ja ympäristöä ja tunnistaa kuluttajien kasvava huoli niiden toteutumisen osalta.

Globaalien ihmisoikeus- ja ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii johdonmukaista ja ennakoivaa sitovaa säätelyä. Se on tärkeää myös yritysten liiketoimintaympäristön kehityksen ja investointien näkökulmasta. EU:n kestävyysraportointiasetus ja yritysvastuudirektiivi säädettiin, koska vapaaehtoiset yritysvastuuohjeistukset eivät onnistuneet vähentämään monikansallisten yritysten ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä globaalisti. Komission nyt antamat muutosesitykset koskien yritysten

kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta vesittävät niiden tavoitteet ja ovat lisäksi vahingollisia vastuullisille suomalaisille yrityksille.

Huolellisuusvelvoitetta rajataan vastoin kansainvälisiä yritysvastuun periaatteita

Erityisen ongelmallinen on komission esitys huolellisuusvelvoitteen rajaamisesta pääsääntöisesti yritysten omaan ja tytäryhtiöiden toimintaan sekä suoriin liikekumppaneihin (tier 1). Tämä poikkeaa huomattavasti kansainvälisistä yritysvastuustandardeista ja vallitsevasta käytännöstä monissa Yhdistyneiden kansakuntien (YK)- periaatteisiin ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD- ohjeistoon sitoutuneissa yrityksissä. Standardien mukaan yritysten on suojeltava ihmisoikeuksia ja otettava ympäristönsuojelu huomioon kaikissa toimissa ja arvoketjuissa. Yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevissa YK:n ohjaavissa periaatteissa todetaan mm., että yritysten olisi vältettävä loukkaamasta ihmisoikeuksia ja puututtava haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin, joita ne ovat aiheuttaneet tai lisänneet tai jotka liittyvät niiden omiin toimintoihin tai niiden tytäryritysten toimintoihin tai suoriin ja välillisiin liikesuhteisiin. Vastaavasti, OECD:n toimintaohjeissa yritykset voivat tunnistaa, miten ne käsittelevät tosiasiallisia ja mahdollisia vaikutuksia toiminnassaan, toimitusketjuissaan ja muissa liikesuhteissaan, sekä ehkäisevät, lieventävät ja selvittävät näitä toimintatapoja. Huolellisuusvelvoitteen käsite sisältyy myös Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kolmikantaiseen periaatejulistukseen, joka koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa.

Komission esitys **yritysvastuudirektiivistä** ei perustu YK:n ja OECD:n kansainvälisiin yritysvastuun periaatteisiin, jotka asettavat yrityksille velvoitteen huolehtia toiminnassaan ihmisoikeuksista ja ympäristön suojelemisesta koko arvoketjussa. Esitys ei ohjaisi enää yritysten vastuullisuustyötä kolmansiin maihin, joissa ihmisoikeus- ja ympäristöriskit ovat suurimpia. Päinvastoin. Se ei myöskään auttaisi puuttumaan ongelmiin, joiden takia yritysvastuudirektiivi laadittiin. Suurimmat ihmisoikeushaasteet ovat yleensä aina ketjun loppupäässä, kuten esimerkiksi tuoremehujen ananasviljelmillä Thaimaassa, kaakaoviljelmillä Ghanassa tai Norsunluurannikon ja Kongon koboltti- ja kuparikaivoksilla, joissa kaikissa muun muassa käytetään lapsityövoimaa. Direktiivin tavoitteen vastasesti komission muutosesitykset heikentävät nykyisestä ihmis- ja ympäristöoikeuksista huolehtimista ja vahvistavat vastuuttomasti toimivien yritysten etua markkinoilla.

Nykydirektiivin tavoitteen vastainen esitys ei korjaannu sillä, että huolellisuusvelvoitteen rajaaminen tier 1- tasolle voitaisiin ohittaa, jos yritysten tietoon saatetaan ongelmia niiden arvoketjun toimijan toiminnassa. Kansainvälisen säädöskehikon ja yritysvastuudirektiivin tavoite puuttua ennakolta ihmisoikeus- ja ympäristöriskeihin ei näin toteutuisi. On myös huomattava, että ammattiyhdistysliikkeet, muut kansalaisyhteiskuntatoimijat ja esim. media eivät ole vastuullisia ihmisoikeuksien toteuttamisesta yritysten arvoketjuissa. Ihmisoikeuksien

suojeluvelvoite on valtioilla ja yrityksillä on velvoite kunnioittaa niitä mm. riskipohjaisen huolellisuusvelvoitteen noudattamisen kautta. Muutosesityksellä tätä vastuuta vesitetään.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esitystä yritysvastuudirektiivin rajoittamisesta ensisijaisesti Tier 1- tasolle.

Tiedonsaannin rajoittaminen heikentää ihmisoikeuksia ja pk-yritysten asemaa tuotantoketjuissa

Hyvin ongelmallinen on myös yritysvastuudirektiivin ostajayritysten tiedonsaantia koskeva komission rajausehdotus. Suuret yritykset eivät voisi jatkossa enää pyytää alle 500 henkilöä työllistäviltä suorilta liikekumppaneiltaan haluamiaan yritysvastuutietoja. Tämä heikentää huomattavasti yritysvastuuseen sitoutuneiden yritysten mahdollisuuksia toimia vastuullisesti. On myös mahdollista, että esityksen johdosta pienten- ja keskisuurten yritysten asema tuotantoketjussa heikkenee, koska vastuulliset yritykset tekisivät yhteistyötä vain sellaisten yritysten kanssa, joilta ne saavat kaikki tarvitsemansa tiedot.

Kestävyysraportointia koskevat komission esitykset supistavat huomattavasti direktiivin piirissä olevien yritysten määrää (80 %), koska pörssilistatut pk-yritykset eivät enää kuuluisi kestävyysraportointivelvollisiin.

Lisäksi yritysten raportointia koskeva tiedonantovelvoite olisi nykysäätelyä huomattavasti suppeampi. Komissio esittää, että pk-yritysten raportoitavat tiedot pitäisi rajata arvoketjun haitallisten vaikutusten tunnistamiseksi kestävyysraportointidirektiivin 29 a artiklan mukaisiin vapaaehtoisiin kestävyysraportointistandardien (VSME-standardit) tietoihin.

VSME-standardi ei ohjaa yrityksiä selvittämään, onko niiden arvoketjuissa esim. ihmisoikeusrikkomuksia, kuten lapsityötä, pakkotyötä, ihmiskauppaa tai syrjintää. Tämä heikentäisi jo nykyään heikkoa ihmisoikeustilannetta. ILO:n mukaan 160 miljoonaa lasta joutui tekemään työtä vuonna 2020. Tämä on ensimmäinen kerta 20 vuoteen, kun lapsityö on kasvussa. Orjuutta vastaavissa olosuhteissa joutui tekemään vastaavasti työtä vuonna 2022 jopa 50 miljoonaa ihmistä, joista 28 milj. oli pakkotyössä. Tämäkin luku on kasvussa. Myös työntekijöiden perusoikeuksien tilaa vuosittain arvioiva Global Rights 2024 Index:n mukaan tilanne ihmisoikeuksien osalta on heikkenemässä. Se on globaali trendi, joka tällä hetkellä näkyy jyrkimpänä Euroopassa. Heikoimmalla tasolla perusoikeuksien suojelu on kuitenkin aluevertailussa Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Yksittäisistä työntekijöiden perusoikeusrikkomuksista yleisimpiä ovat lakko-oikeuden, neuvotteluoikeuden ja järjestäytymisvapauden rikkomukset, mutta myös ammattiyhdistystoimijoiden pidätyksistä, pahoinpitelyitä ja murhia tapahtuu. Lisäksi EU:n komissio on arvioinut, että erityisesti kriittisiin arvoketjuihin kohdistuviin riskeihin liittyvien uhkien esiintymistiheys ja vaikutukset todennäköisesti lisääntyvät tulevaisuudessa.

Komissio esittää huolellisuusvelvoitteen osalta myös mm. vastuullisuustoimenpiteiden tarpeiden tunnistamisen arviointifrekvenssin pidentämistä yhdestä vuodesta viiteen vuoteen. Esitys toimenpiteiden arviointifrekvenssin pidentämisestä yhdestä vuodesta viiteen vuoteen heikentää ihmisoikeuksien saavuttamista globaalisti.

Suomen ei pidä hyväksy komission muutosesitystä yritysvastuudirektiivin soveltamisalan supistamisen eikä tiedonsaannin ja kestävyysraportointiasetuksen ESRS-standardivaatimusten heikentämisen osalta.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esitystä toimenpiteiden arviointifrekvenssin pidentämisestä yhdestä vuodesta viiteen vuoteen.

Siviilioikeudellisen vastuun poistaminen direktiivistä heikentää uhrien asemaa

Komission esityksessä on uhrin asemaa heikentäviä elementtejä. Se esittää, että yritysvastuudirektiivistä poistettaisiin siviilioikeudelliset vahingonkorvauskanteet. Kanteet olisivat jatkossa mahdollisia vain, jos niistä on säädetty kansallisesti. Jäsenmaat eivät olisi näin enää velvoitettuja varmistamaan, että haitallisen yritystoiminnan uhrit voivat hakea oikeutta jäsenmaiden omissa tuomioistuimissa niissä tilanteissa, joissa vahinko on aiheutunut yritysdirektiivin mukaisen huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin vuoksi.

Siviilioikeudellinen vastuu heikkenisi myös sitä kautta, että ns. pakottava säännös poistettaisiin direktiivistä. Näin uhreilla ei olisi enää yritysvastuun nojalla mahdollisuutta valtuuttaa esim. ammattiyhdistysliikettä tai muita kansalaisjärjestöjä nostamaan kanteita puolestaan, mikä heikentää huomattavasti uhrien mahdollisuutta saada oikeutta. Siviilikanneoikeus ja kansalaisjärjestöjen madollisuus hakea oikeutta uhrien puolesta on yritysvastuudirektiivissä siksi, että heikossa asemassa jo valmiiksi olevan uhrin on ollut mahdollista saada oikeutta paikallisista tuomioisuimista. Tämä on huomattu Suomessakin mm. thaimaalaisten villimarjanpoimijoiden tapauksissa.

SAK muistuttaa, että Euroopan parlamentti kehotti jo vuoden 2021 päätöslauselmassaan komissiota esittämään kattavia yritysten huolellisuusvelvoitteita koskevia unionin tason sääntöjä, joista voi seurata jopa siviilioikeudellinen korvausvastuu yrityksille, jotka aiheuttavat vahinkoa itse tai yhdessä, koska ne eivät toteuta huolellisuusvelvoitetta. Vastaavasti Neuvoston päätelmissä vuodelta 2020 komissiota on kehotettu antamaan ehdotus monikansallisia yrityksiä koskevaksi esitykseksi oikeudellisesta kehyksestä, joka sisältää monialaiset yrityksiä koskevat huolellisuusvelvoitteet globaaleissa toimitusketjuissa.

Koska Suomi on saavuttanut siviilioikeudellista vastuuta koskevat keskeiset neuvottelutavoitteensa sen ei pidä hyväksyä uhrin asemaa

entisestään heikentäviä esityksiä komission esityksessä osana neuvottelukokonaisuutta.

Myös sidosryhmiä koskevat muutokset heikentävät uhrin asemaa

Uhrin asemaa heikentää myös useat komission sidosryhmiä koskevat esitykset. Komissio esittää poistettavaksi sidosryhmien kuulemisvelvoitteen esim. silloin, kun yritykset laativat indikaattoreita ehkäisevien, lieventävien ja lopettavien toimenpiteiden asianmukaisen huolellisuuden seurannalle. Yritysten ei tarvitsisi jatkossa myöskään kuunnella sidosryhmiä esimerkiksi, kun yritys päättää liikesuhteen väliaikaisesta keskeyttämisestä. Sidosryhmiä kuulemalla voitaisiin tällaisissa tilanteissa varmistaa esim. olisiko äkisti keskeyttämisen vaikutukset ihmisoikeusloukkauksien kohteena oleville hyväksikäytetyille työntekijöille haitallisempia kuin ne vaikutukset, joita keskeyttämisellä ehkäistään. Lisäksi komissio esittää sidosryhmien määritelmää supistettavaksi.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esityksiä sidosryhmämääritelmän eikä sidosryhmätoiminnan kaventamiseksi.

Komissiolta vaadittava esityksen ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusarviot

Komission ehdotusten valmistelussa ei huomioitu huolellisen valmistelun periaatteita. Se ei esim. kuullut tasapuolisesti sidosryhmiä eikä lausuntomenettelyä järjestetty. Lisäksi esityksistä puuttuu sisällölliset vaikutusarvioinnit, kuten ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusarvioinnit, hallinnollisen taakan ja säätelyn vähentämistä lukuun ottamatta.

Suomen on vaadittava komissiolta esityksen ihmisoikeus- ja ympäristövaikutukset ennen neuvotteluprosessin jatkamista.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342